

Putna

Idon,

7461

Casa domnească

Relevé + P.E. - 1981 (Architecture).

MANASTIERA (PUTNA)

CASA DOMNEASCĂ

P.E. + Relevé

1981

MANASTIREA PUTNA
CASA DOMNEASCA

P.E. + Reluare.

1981

MITROPOLIA MOLDOVEI SI SUCEVEI

TEHNIC -

OBIECTIV: MANASTIREA PUTNA
JUDETUL SUCEAVA

OBIECT: CASA DOMNEASCA

Restaurare pentru conservare
clădiri - reparații construcții
Faza P.E.

LISTA DE SEMNATURI

=====

Arhitect

STEFAN BALS

Arhitect

VIRGIL ANTONESCU

Inginer

MIHAI LAZAR

T.Arh.

FLORIN CIOGOS

Sr. mals
V. Antonescu

MITROPOLIA MOLDOVEI SI SUCEVEI

- T E H N I C -

OBIECTIV: MANASTIREA PUTNA

Jud. Suceava

Obiect : CASA DOMNEASCA

Restaurare pentru conservarea
clădirii

- reparații construcții -

MEMORIU TEHNIC

=====

Corpul de clădiri aflat la latura sud a incintei, este amplasat, pe locul fostelor case domnăști ale lui Ștefan cel Mare. În starea actuală cuprinde un parter desfășurat pe aproape toată lungimea curții, depășind lungimea perimetrul construcției originale, așezat la ambele capete pe baciuri cu bolți caracteristice epocilor de prefaceri executate la mănăstire din veacurile XVIII și XIX-lea-

Întreaga clădire cu ziduri groase de cărămidă, cu învelitoare de țiglă și cu fațadele tencuite cu modenatura clasică obîgnută epocii, poartă peștea arhitecturii oficiale imperiului Habsburgic, străină și cu totul nepotrivită în mediul de arhitectură medievală moldovenească al vechii mănăstiri.

Față de acest aspect neintegrat ansamblului, cît și mai ales datorită pericolului ce îl prezintă lemnăria plîngelor și podului invadată de ciuperca "merulius lacrimans", focar de infecție pentru valoroasele și renumitele exponate ale Muzeului alăturat, a fost pusă în discuție propunerea de dărîmare totală în folosul măririi spațiului verde încojurător.

Totuși rezultatele obținute prin cercetările arheologice efectuate pînă în prezent, care au arătat menținerea la nivelul subsolului ale unor vestigii din construcția originală, confirmînd astfel veracitatea unui relevu din vremea modificărilor austriece aflat în arhiva mănăstirii, du devenit posibilitatea încercării unor parțiale reconstituiri.

Pe de altă parte amploarea unei asemenea acțiuni de dărâmare radicală a unor ziduri de 60 cm. grosime în bună stare de conservare și de peste un veac vechime, ar fi apărut neeconomic și socotită irațională, iar pe de altă parte necesitățile gospodărești ale mănăstirii cereau menținerea, măcar parțială, a spațiului locuibil existent.

Propunerea de dărâmare a fost ca atare înlocuită prin recomandarea întocmirii unui proiect de conservare și restaurare bazat pe rezultatele ultimelor cercetări menționate ~~anexa~~, ale căror concluzii se anexează ~~anexa~~.

~~S-a~~ **s-a** putut delimita conturul la nivelul subsolului al clădirii lui Ștefan cel Mare, situată la mijloc și înscrisă în perimetrul zidurilor actuale, cuprinzând două tronsoane de lărgimi și adâncimi diferite. Partea dinspre Est de sub Sala Eminescu, păstrează suficiente elemente pentru o încercare de reconstituire, pe când cea dinspre vest nu mai are decît urmele unui rînd de pile centrale împărțind spațiul interior în două. Între aceste tronsoane se află, după indicația relevenului austriac mai sus pomenit, foisorul intrării principale (Care însă nu a fost încă descoperit în cursul cercetărilor efectuate).

Au fost recuperate în cursul săpăturilor necesare evaluării pămîntului de umplură, în acțiunea de degajare a celor două subsoluri astupate în veacul al XIX-lea o serie de fragmente de ancadrame profilate de piatră, de uși și ferestre care, împreună cu numeroase alte piese identificate și încorporate în zidurile mai noi, care vor putea fi refolosite în restaurare.

Dar, în afară de aceste puține precizări dar totuși prețioase în ajutorul proiectului de restaurare, s-a constatat că de la nivelul soclului în sus nu mai există nimic din elevația construcției inițiale a lui Ștefan cel Mare.

Ca atare respectarea unei restaurări a caselor domnești în vechea lor înfățișare, în condiții științifice bogate, pe date precise, păstrate în zidărie sau arhivă, nu poate fi realizată. A apărut deci necesară folosirea metodei reconstituirii prin analogie, după puținele exemplare contemporane existente încă sub formă de ruine.

Principalul scop urmărit pentru această refacere va căuta să sublinieze prin forme și volume importanța corespunzătoare unei asemenea reședințe domnești, precum și să obțină integrarea sa arhitecturală în ansamblul medieval al incintei, fără contrastări discordante.

Pentru stabilirea temei de proiectare au fost purtate cu Mitropolia Moldovei și Sucevei și apoi pentru detalierea nevoilor de folosință cu Stăreția Mănăstirii, numeroase discuții.

Prepunerile concretizate în schițe au fost apoi prezentate în discuție unei comisii de specialitate în cadrul Consiliului ~~de~~ Culturii și Educației Socialiste la data de 17 martie 1981 ale cărei concluzii și recomandări se anexează alăturat.

Prezentul proiect cu plange la scara 1 : lee și cu documentația tehnică - economică scrisă respectivă, ce se prezintă acum spre avizare, cuprinde lucrările prevăzute în tema preliminară cit și modificările cerute în consultarea din 17.III.a.c. după cum urmează:

1) Clădirea restaurată - va fi înscrisă în perimetrul zidurilor existente, cu excepția ultimelor două travee ale capătului dinspre est, care vor fi demolate inclusiv beciurile lor aferente, în scopul măririi spațiului din fața fundațiilor veacurilor XIV și XV descoperite în zona arheologică aflată în corpul de S- Est al incintei stabilite prin cercetările anterioare.

2) Partea centrală ce cuprinde în s-sol vestigiile fosei Case Domnești, va fi tratată într-un regim de restaurare mixtă, sprijinit pe umele aflate în s-sol și pe reconstituiri pe bază de analogie în elevația nivelelor superioare, corespunzătoare ca volum și arhitectură cu importanța istorică a monumentului, fără însă a depăși ce înălțime nivelul, brîului median al bisericii vecine, rămînînd astfel subordonată acesteia.

3. Beciurile din jumătatea spre Vest care nu prezintă aceleași posibilități de reconstituire fără mari transformări și pierderi de spațiu locuibil, necesitând cheltuieli excesive, vor primi numai modificări parțiale prin străpungeri de ziduri pentru organizarea unei circulații de-a lungul bazelor de piatră ale fostilor stâlpi centrali, aflați înglobați în zidăria actualilor pereți despărțitori.-

4. Pentru viitoarea folosință a clădirii, s-a stabilit împărțirea sa funcțională în două tronsoane cu program diferit.

I. Partea dinspre Est va fi amenajată în scopuri culturale educative menținând astfel rolul sălii Eminescu, drept loc de întrunire a scriitorilor veacului trecut, și va cuprinde traseul de vizitare spre subsolul veacului al XV-lea cu bolțile sale de piatră reconstituite, și spre sala mare a parterului aflată deasupra, unde vor putea fi organizate gădinițe, conferințe și proiecții în spiritul străvechii tradiții culturale a monumentului.

II. Partea dinspre vest, supra înălțată cu un etaj mansardat în felul corpului Nord recent refăcut, va cuprinde chiiliile și anexele gospodărești în folosința mănăstirii.

Între aceste două tronsoane se intercalează intrarea principală cu portic exterior înălțat în dreptul foisorului loggiei azi dispărute, indicate în releveul austriac, dar care, după cum s-a menționat, nu a putut fi însă descoperit prin săpăturile de cercetare.

5. În componența clădirii, vor fi menționate după o fundamentală tratare cu dezinfectante și decapări integrale de tenaciană, toată zidăria de piatră și cărămidă a subsolurilor și parterului, demolările executându-se numai parțial în funcție de noua distribuția a încăperilor interioare.

Pentru eliminarea riscului reapariției ciupercii "Merulius" folosirea materialului lemnos va fi cât mai redusă iar structura de rezistență, plangeele și bolțile, pereții mansardei cît și anumite elemente de carpentă, vor fi executate din beton armat.

Acoperișul care va deține un rol important în alcătuirea ansamblului incintei, prin formele sale înalte specifice regiunii, va fi prevăzut, în scopul ocrotirii împotriva pericolului de incendiu, cu învelitoare de tablă vopsită integrându-se în cadrul celorlalte învelitori metalice existente.

6. Conform dispozițiilor indicate în ședința Consiliului Culturii din 17.III.a.c. documentația scrisă cu evaluările costului lucrărilor este prezentată spre avizare, în două părți distincte, în funcție de rolurile culturale și gospodărești ce le vor avea cele două tronsoane (1 și 2).-

Valoarea totală a devizului acestor lucrări însumează :
2.940.000 lei.

Arh. Ștefan Balg

Arh. Virgil Antonescu

[Signature]
[Signature]

orig COB6 lin 17.03.1981

CONCLUZII

ale cercetărilor arheologice desfășurate în cadrul complexului casei domnești dela Putna

Continuarea cercetărilor arheologice la casa domnească din perimetrul corpului de chilii de pe latura sud a complexului mănăstiresc Putna și al construcțiilor din colțul de sud - este al incintei a fost impusă de nevoia furnizării datelor necesare întocmirii proiectului de restaurare. Cercetările arheologice aflându-se în stadiul de încheiere, a devenit posibilă formularea următoarelor concluzii, care pot servi la întocmirea proiectului respectiv:

1) Casa domnească propriu-zisă se compune din următoarele trei tronsoane, considerate astfel atât din punctul de vedere al funcționalității lor, cât și din acela al nivelelor la care sunt situate, unul față de altul : a) sala boltită, aflată sub fosta "sală Eminescu", care ocupă întreaga suprafață a acestora, precum și circa jumătate din fosta bucătărie a mănăstirii; b) o încăpere aflată pe latura de vest a "sălii boltite" și despărțită de aceasta printr-un zid. Situată la un nivel mai ridicat decât "sala boltită" a casei domnești, aceasta încăpere ocupă întreaga suprafață a coridorului de acces în corpul de chilii de pe latura de sud a incintei, cât și suprafața primei camere de locuit, care mărginește acest coridor. Cercetările întreprinse în anul 1981 au arătat că această încăpere a casei domnești avea podeaua amenajată pe un pat de mortar, nivelul de călcare aflându-se cu circa 0,60 m mai sus decât cel al "sălii boltite"^a casei domnești. Tot cercetările recente au condus la descoperirea, în zidul de nord al acestei încăperi (în dreapta ușii de acces în coridor) a urmelor unei foste intrări, a cărei bază se află cu circa 0,40 m. mai sus decât nivelul interior de călcare al încăperii. Dată fiind importanța acestei descoperiri, devine absolut necesară deschiderea unei mici suprafețe (în interiorul corpului de chilii) pentru cercetarea terenului din fața respectivei, uși, cu atât mai mult cu cât , în

aceeași zonă, se află și fundațiile (descoperite anterior) unor ziduri, care pot fi puse în legătură cu intrarea marcată pe planul austriac. Oricum, pentru moment, nu pare a exista o legătură strictă între intrarea în încăperea menționată a casei domnești și complexul înregistrat pe planul austriac; c) baciurile situate la vest de corpul principal al casei domnești. Acestea, deși contemporane cu construcțiile menționate anterior, sînt mai largi decît ele, zidul longitudinal audic al baciurilor înregistrînd un decroș. Dată fiind importanța cu totul particulară a structurii zidului de est al baciurilor. Și a raportului acestuia cu zidul de vest al tronsonului principal al casei domnești se impune executarea, în primă urgență, a lucrărilor de demolare a zidurilor construcției austriece, care suprapune în întregime zona de joncțiune a tronsonanelor amintite.

Pornind de la observațiile prilejuite de cercetările arheologice și avînd în vedere starea de conservare a resturilor celor trei tronsoane ale casei domnești, colectivul gantierului de cercetări arheologice de la Putna consideră că există toate temeiurile și elementele necesare pentru restaurarea integrală a casei domnești - tronsonul "sala boltită" - și pentru tratarea corespunzătoare a încăperii alăturate. În ceea ce privește baciurile, colectivul gantierului arheologic consideră că este necesară și suficientă păstrarea resturilor acestora în starea de conservare actuală, cu condiția ca protejarea lor, să se facă de o manieră care să permită accesul specialiștilor la ele, pentru o cercetare științifică, spre deosebire de părțile restaurate ale casei domnești, care vor putea intra în circuit turistic normal.

2. Construcțiile din colțul de sud - est al incintei mănăstirii se compun dintr-un număr de încăperi a căror destinație a fost diferită de la caz la caz, fiind, însă, sigur că unele din acestea au servit ca magazine de cereale, fapt dovedit de resturile de grîne carbonizate, aflate în interiorul lor. Cea mai importantă descoperire prilejuită de cercetările arheologice efectuate în vara anului 1981 în perimetrul construcțiilor în discuție este reprezentată de o scară (largă de peste 2,50 m) de acces în aceste construcții, ceea ce dovedește, o dată în plus, diferențele de nivel existente în curtea mănăstirii, cel puțin în secolele XV - XVI. În urma unui puternic incendiu, construcțiile respective au trebuit să fie refăcute, dar aceea-

tă operațiune nu a însemnat, pur și simplu, o refacere a celor anterioare incendiului, ci o amplificare substanțială a lor. În același timp, nivelul interior de călcare a fost ridicat și reamenajat, ceea ce a determinat și renunțarea la scara de acces menționată anterior.

În ceea ce privește raportul cronologic dintre aceste construcții din colțul de sud - est al incintei mănăstirii Putna și casa domnească, este de făcut precizarea că deși, în linii generale, ele au fost contemporane, nu este de exclus eventualitatea ca o parte a primelor construcții, dispărute în urma lucrărilor de refacere, să fi fost anterioară casei domnești.

Tot verestările arheologice întreprinse în anul 1981 în zona turnului intrării actuale în incinta mănăstirii au confirmat observațiile mai vechi, potrivit cărora accesul în incinta mănăstirii se făcea, până în secolul al XVIII-lea, prin altă poartă. Aceasta din urmă se afla, foarte probabil, pe locul turnului - clopotniță actual, adică acolo, unde săpăturile arheologice din anul 1956 au semnalat existența fundației unei construcții rectangulare, de dimensiuni restrinse. În funcție de această constatare, considerăm că se impune redescoperirea fundațiilor amintite și marcarea lor la nivelul solului actual.

Deși, la prima vedere, construcțiile gospodărești în discuție au o importanță cerecum secundară în raport cu resturile casei domnești, în realitate, importanța lor nu poate fi pusă sub semnul întrebării, fie și numai pentru că aceste construcții completează, în chip fericit, imaginea ansamblului voievodal din cuprinsul mănăstirii Putna. Având în vedere această situație colectivul de cercetare arheologică consideră justificată conservarea a acestor resturi, propunând următoarea soluție : interiorul construcției să fie umplut cu pământ, până la cota ultimului paviment conservat, la cota respectivă urmând să se amenajeze un paviment de lespezi. Aceste lucrări ar trebui însoțite de realizarea unor scurșuri bine studiate și, bine înțeles, de consolidarea zidurilor vechi și ridicarea lor până la o cota, care se va stabili în funcție de nivelul general de călcare din curtea mănăstirii. Propunerea de față are în vedere necesitatea de a se valorifica, științific și turistic, rezultatele cercetărilor arheologice, fără un efort material deosebit.

În încheiere, sînt de făcut următoarele precizări de ordin cronologic; succesiunea de timp a construcțiilor care au constituit complexul monastic Putna are ca cea mai veche fază biserica și corpul de chilii de pe latura de est, etapă în legătură cu care există toate elementele arheologice certe. Mai puțin sigură, deoarece nu se sprijină decît pe unele observații stratigrafice, care vor putea fi verificate numai în momentul în care se va produce demolarea zidului modern despre care a fost vorba mai înainte, este existența, în această fază, pe latura de sud - est a incintei, a unei construcții de piatră.

Ca urmare a incendiului din anul 1481, corpul de chilii de pe latura de est a fost abandonat, el fiind înlocuit cu un ^{alt} corp de chilii, situat pe latura de nord a incintei vechi, chilii ale căror resturi au fost cercetate arheologic. Același incendiu a impus și refacerea construcțiilor din colțul de sud - est al incintei.

În ceea ce privește zidul de incintă, ridicarea lui poate fi considerată ca marcînd ultima etapă a construcțiilor perioadei domniei lui Ștefan cel Mare.-

O problemă de importanță deosebită în stabilirea succesiunii etapelor constructive la Putna o constituie raporturile cronologice dintre "sala boltită" și încăperea alăturată, pe de o parte, și beciuri, pe de altă parte. Faptul că nivelul corespunzător incendiului din anul 1481 este supra-pus de un strat foarte gros de pămînt galben de nivelare, care nu poate proveni decît de la o construcție de mari proporții și mult adîncită în solul viu, sugerează posibilitatea ca cel puțin o parte din beciuri să fi fost săpate ulterior incendiului. Oricum, este cert că problema va putea fi definitiv rezolvată în momentul în care demolarea unor ziduri ale clădirii austriece, actuale, care suprapun integral joncțiunea zidului de est al beciurilor și încăperea alăturată "sălii boltite" va putea fi realizată.

Atît biserica, cît și unele componente ale ansamblului aulic de la mănăstirea Putna au funcționat în forma cîmpătată, în secolul al XV-lea, pînă la mijlocul secolului al XVII-lea,

cînd au fost refăcute, integral sau parțial. Alte componente ale ansamblului aulic au durat pînă în secolul al XVIII-lea, cînd au fost reamenajate sau chiar abandonate. Faptul cel mai important petrecut la mijlocul secolului al XVII-lea a fost refacerea bisericii, concomitent cu care s-a petrecut și refacerea casei domnești, prilej cu care s-a renunțat la nivelul inferior al acesteia, reprezentat de "sala boltită" și de încăperea alăturată ei. În acel moment, s-a creat în cuprinsul casei domnești un nou nivel de edificare, atestat prin pavimente de cărămidă sau din lespezi de piatră și prin instalații cu destinația gospodărească, toate studiate complet prin cercetările arheologice întreprinse în perimetrul casei domnești.-

Mircea D. Matei

30 Iulie 1981,

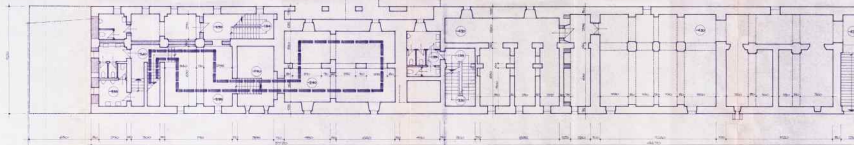
Alexandru Rădulescu

Radu Ciuceanu

ZONĂ ARHEOLOGICĂ
FUNDATĂ SEC. XIV-XV

PLAN SUBSOL

TRONSON 1

TRONSON 2

Lăptosani, județul Iași, zona de protecție arhitecturală			
Lăptosani, județul Iași, zona de protecție arhitecturală			
CASA DOMINICĂ PUTINA			
Proiectant	Ing. G. G. G. G.	Proiectant	Ing. G. G. G. G.
Proiectant	Ing. G. G. G. G.	Proiectant	Ing. G. G. G. G.
Proiectant	Ing. G. G. G. G.	Proiectant	Ing. G. G. G. G.
Proiectant	Ing. G. G. G. G.	Proiectant	Ing. G. G. G. G.

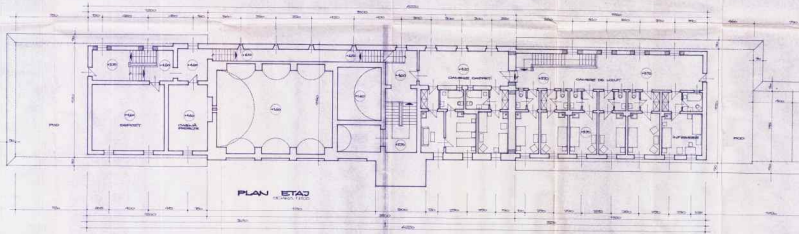
ZONIA ARCHEOLOGICA
 PUBLISHED BY THE MUSEUM OF THE ROMANIAN PEOPLES
 1974

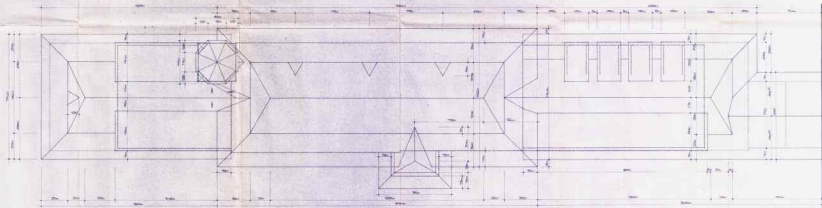
PLAN PARTER

TRIMSON 1

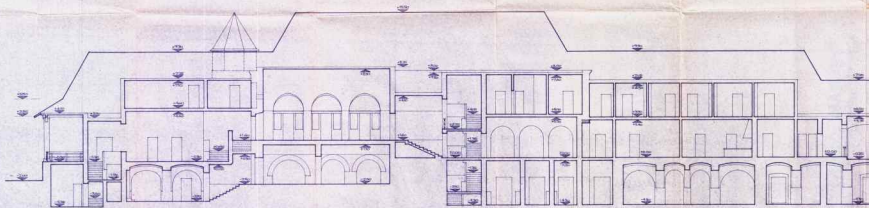
TRONSON 2

COMMUNITY ACTION PROGRAM OF CASA DOMINICANA		1000 W. 15th St. PURNA NEW YORK, N.Y. 10011-1000	
CONTACT: JOHN J. LEE Phone: (212) 691-1111 Fax: (212) 691-1111	ADDRESS: 1000 W. 15th St. NEW YORK, N.Y. 10011-1000	COUNTRY: USA STATE: NY CITY: NEW YORK	PLAN NUMBER: 1000 PLAN DATE: 10/01/90

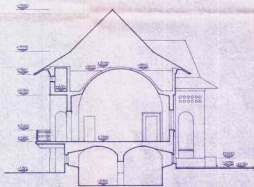

PLAN ÎNVELITOARE
SCALA 1:500

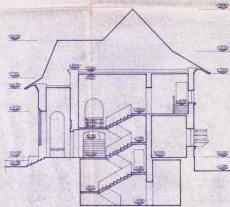

SECȚIUNE LONGITUDINALĂ
SCALA 1:100

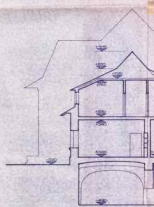

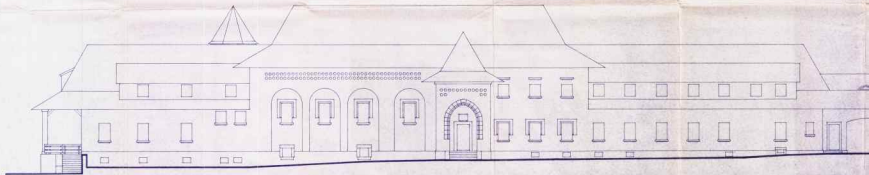
SECTION 3-3
1/8" = 1'-0"

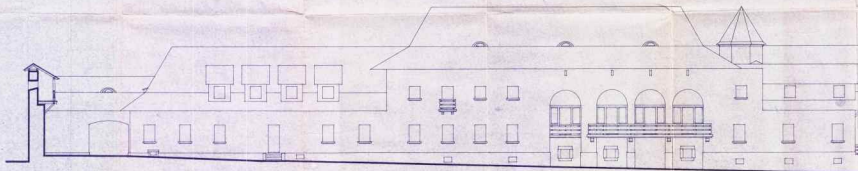
SECTION 4-4
1/8" = 1'-0"

SECTION 5-5
1/8" = 1'-0"

FATADA NORD
Escala 1:100

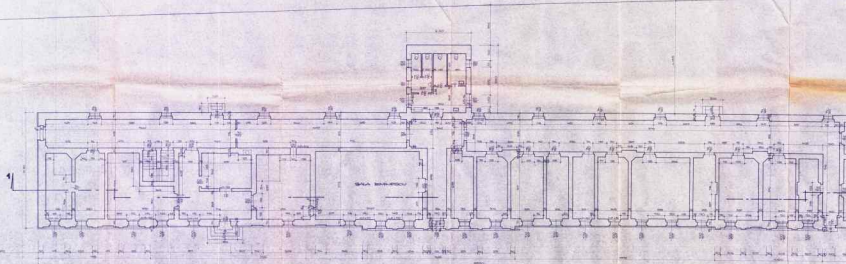

FATADA SUD
CLAYTON 1910

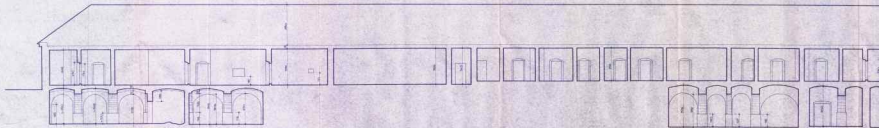

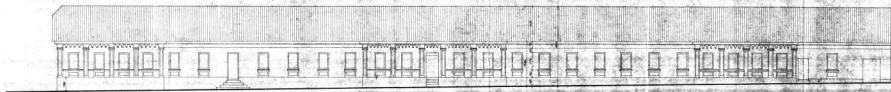

PLAN PARTIER
SCALA 1:500

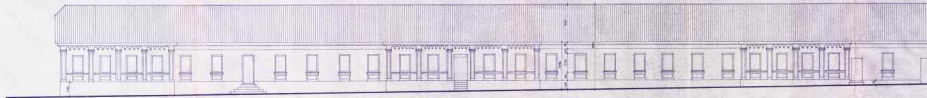

SECȚIUNE LONGITUDINALĂ

FACADA NORD
1:100

FACADA NORD
Elevação exterior